

О. П. БИВШЕВ, канд. техн. наук, доц.
(Краматорський економіко-гуманітарний інститут)

ПІДГОТОВКА ЕЛІТНИХ ФАХІВЦІВ-УПРАВЛІНЦІВ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 10, с. 86–88

Розглянуто питання підготовки висококваліфікованих спеціалістів у галузі управління. Порівняно два підходи до навчання студентів: адаптаційний і трансформаційний, наведено докази на користь останнього. Значну увагу приділено сентенції про інтелектуальний потенціал працівників вітчизняних підприємств, про підготовку та перепідготовку фахівців в АТ НКМЗ. Показано взаємозв'язок з конкурентоспроможністю товарів і послуг вітчизняних підприємств у сучасних умовах.

Розглядаючи конкурентоспроможність у сучасному суспільстві як деяку еволюцію мислення взагалі, водночас окремо підкреслимо, що конкурентоспроможність — це системна категорія, сутність якої може бути подана у вигляді виробничо-економічних систем (якими є підприємства), що можуть змінювати траєкторію руху або визначений режим функціонування у процесі збереження, розвитку наявних або створення нових конкурентних переваг. Велике значення при цьому приділяється освіті, зокрема підготовці висококваліфікованих спеціалістів для різних галузей господарювання.

Прийняті в Україні за більш як десятирічний період незалежності нормативно-правові акти у сфері освіти підготували передумови для плідної діяльності науково-педагогічних працівників вищої школи. У навчальному процесі активно застосовуються інноваційні педагогічні технології, інформаційні системи, системи дистанційного навчання, видаються підручники українських авторів, розширюється співробітництво з провідними університетами зарубіжних країн. Проте принципових змін у підходах до навчання поки не спостерігається, бо скрізь панує адаптаційний підхід до навчання (“роби так, як тобі кажуть, думай так, як написано в конспекті”).

Водночас багато країн вже давно перейшли на трансформаційний (гуманітарний) підхід до

навчання, де основними є технологія творчого мислення, самостійність та ініціатива студентів.

Залишаючись на позиціях адаптаційного навчання, виключається практична реалізація задумів здійснення корінних змін у такій важливій сфері, як підготовка управлінських кадрів (менеджерів). Таке навчання не припускає створення і розвитку гуманітарних технологій, які “виготовляють людський капітал” зовсім іншої якості, що породжує принципово нові за задумом сфери і сектори ринку.

У кожному суспільстві неминуче вирізняються кращі управлінці, яких можна вважати елітою, без якої неможливий постійний прогрес. Якщо уважно переглянути тлумачення, які наводяться у словниках, то еліта інтелектуальна — це невелика, обрана частина людей, особистостей, які самостійно і свідомо стали на шлях особистого самовдосконалення для того, щоб відповідати за вдосконалення загалом. Тому найважливішим завданням вищої школи, та й кожного інституту, є підготовка елітних спеціалістів-управлінців, а для цього насамперед потрібно навчити студента мислити творчо. У цій сфері спостерігається значна прогалина в навчальних програмах і планах інститутів.

Перед викладачами неминуче постає питання: як організувати мислення студента, дотримуючись схем силогізму, тобто схем дедуктивного

логічного умовиводу. Звичайно, можна запропонувати прекрасну побудову диспутів за канонами логіки, “забити” голову студента правильними, досконалими поняттями, але у професора О. С. Лосева є таке висловлення: “Точність і визначеність понять суть слухняність перед смертю і простором з його абсолютним нулем. Силізм — це хвороблива картина буття. Нова організація буття — це нова організація знань, тобто не формальна логіка, а полігот — вірний компас до дій у часи, коли все змінюється і не має стабільності”.

Щоб по-справжньому продуктивно мислити, майбутнім менеджерам потрібно засвоїти складну науку розуміння, нагромадити жорсткий досвід рефлексії, а потім перейти до практики командних розробок і відповідальних дій у непередбачуваних обставинах, і викладачі покликані допомогти їм у цьому.

У сучасній технології творчого мислення налічується понад 50 методів, що тією чи іншою мірою могли б використовуватися в управлінській діяльності, проте ця найбільша спадщина залишається незатребуваною вищою школою. Як наслідок спеціалісти, не кажучи вже про дилетантів, відкидають ефективні ідеї і варіанти вирішення проблем, керуючись тактикою ігнорування новачків. Тут ми пожинаємо плоди адаптаційного підходу до навчання, який протягом усього періоду перебування в інституті сформував у майбутнього спеціаліста психологічний бар’єр, що не дає йому можливості перебороти не тільки власні природні лінощі, а й підкорити себе певним правилам і процедурам мислення. Якщо ж він засвоїть методи розв’язання завдань і оволодіє відповідною технологією мислення, цей бар’єр буде зламаний, а фахівець буде націлений на такі види управлінської діяльності, як підтримка творчості й нововведень, створення обстановки заохочення нових ідей, постійних (тимчасових) груп типу ТРГ (тимчасових робочих груп для функціонально-вартісного аналізу тощо) і управління ними. Такий студент підтримуватиме і пропонуватиме позитивні зміни на підприємстві щодо підвищення продуктивності, які можна забезпечити за допомогою партисипативних програм, що дуже важливо для виживання підприємства в перехідний період, підвищення конкурентоспроможності його товарів і послуг.

Останнім часом змінилися підходи до розуміння багатьох термінів і понять в управлінні. Поява так званого сукупного працівника, який є найважливішим елементом продуктивних сил

суспільства і водночас елементом суспільних відносин, потребує через продуктивність його праці змін продуктивності управлінської праці. Персонал цієї праці, завдяки діяльності якого забезпечується функціонування сукупного працівника як єдиного організму підприємства (фірми), народжує додаткову продуктивну силу — ефективність праці управління. На жаль, поки що немає чітких критеріїв чисельної оцінки цієї праці, а також її впливу на конкурентоспроможність.

Світовими лідерами в минулому столітті були ті країни, галузі та підприємства, які лідирували в підвищенні продуктивності фізичної праці працівників. У новому столітті лідерство у світовій економіці переходить до країн, яким вдалося максимально ефективно підвищити продуктивність інтелектуальної праці. Це свідчить про те, що в новому інформаційному столітті ключовими факторами стають інтелектуальний потенціал підприємства, а стратегічним ресурсом — знання, вміння й навички всього персоналу. Для менеджерів, які щодалі частіше стикаються з підвищенням попиту і потреб міжнародних споживачів, основним стає імператив зміни власне філософії бізнесу і вдосконалення методів та підходів їхньої роботи. Крім того, істотно впливає глобалізація ринків, де визначаються п’ять основних рівнів: збереження дистанції, самостійний експорт у зарубіжні держави, самостійні зарубіжні операції, прискорення бізнесу в зарубіжних країнах і денационалізація діяльності (міжнародні транснаціональні компанії). Більшість фірм-лідерів перебувають на другому або третьому рівні глобалізації, але всі вони прагнуть досягти п’ятого рівня.

Отже, нестабільність, глибокі зміни та інші фактори стануть основними рисами нинішнього століття. Дві альтернативи — “гармонія” і “хаос” — у філософському розумінні є циклами процесу буття і розвитку земної цивілізації. Але в сучасних умовах нестабільність, невпорядкованість і глобальні потрясіння скоріше зростають, ніж зменшуються. Це дає підстави вважати, що на цьому етапі цивілізація має всі ознаки вступу до циклу “хаос”.

У таких умовах тільки елітні менеджери-лідери здатні прогнозувати майбутнє з відповідним ступенем імовірності й вірогідності. Для них стає за правило, що ризик — це не шанс програти, а шанс виграти; не безпомічне очікування, а свідомий вибір; не прояв будь-яких сил, а передбачення майбутнього з використанням гами методів

для прийняття унікальних управлінських рішень. А “хаос” для елітних менеджерів — це творче середовище, в якому вони, маючи великий досвід, феноменальну інтуїцію, хист вгадувати тенденції змін, здатні своєчасно пристосуватися до них, використовуючи на блага підприємства ці можливості. Здатність керувати змінами стане ключовим елементом тієї енергії, що забезпечить новий рівень підвищення продуктивності управлінської праці.

Ми хочемо жити в цивілізованій багатій європейській державі Україна. Це стане можливим за появи нової української управлінської еліти, що складатиметься не з гвинтиків державної машини, а з активно діючих особистостей, збагачених культурною спадщиною людства з високим інтелектом і соціальною відповідальністю. Це лідери, здатні мислити, аналізувати й ефективно управляти. Вони можуть взяти на себе особисту відповідальність не тільки за діяльність підприємства (організації), а й за все, що відбувається у країні. Як приклад можна навести перелік таких українських менеджерів-лідерів, яких назвав у своїй доповіді Президент України в місті Запоріжжя — це Г. М. Скударь (АТ НКМЗ, м. Краматорськ), В. М. Лук’яненко (НВО ім. Фрунзе, м. Суми), Н. А. Янковський (компанія

“Стірол”, м. Горлівка), М. Ф. Пасечник (компанія “Фалбі”).

Так, зупиняючись окремо на стратегії і тактиці АТ НКМЗ, Президент України підкреслив, що це “оазис” прогресивного розвитку не тільки в Україні, а й у близькому зарубіжжі. Така висока оцінка свідчить, що це підприємство йде вірним шляхом до вдосконалення своєї діяльності, до підвищення конкурентоспроможності продукції. Менеджмент підприємства значну роль відводить підготовці та перепідготовці своїх працівників. Так, за минулі два роки навчились методам функціонально-вартісного аналізу (ФВА) понад тисяча фахівців різних напрямів, серед яких значний прошарк становлять менеджери — керівники цехів, підрозділів заводу. Одне з постійно діючих на підприємстві гасел — “Вчитися швидше, ніж конкуренти”.

Ми переконані, що поступовий, але неминучий перехід від адаптаційного до трансформаційного навчання студентів у вищих навчальних закладах України сприятиме нагромадженню інтелектуальної еліти, здатної до Високої моралі та Високої відповідальності щодо підвищення конкурентоспроможності української продукції, сприяння становленню нашої держави рівною серед розвинених країн.

Ukraine's formation as an independent, sovereign and economically strong state is impossible without creating a managing elite able in the shortest terms to increase competitiveness of production and service of our state enterprises and to help Ukraine to become equal among best manufacturers in the world market.